

Lapuan kaupunki
Tekninen keskus
Poutuntie 8
62100 LAPUA

Lausuntopyyntöne 21.10.2020

ASEMAKAAVAN MUUTOS KORTTELISSA 843 LIUHTARIN KAUPUNGINOSASSA

Lapuan Patruunatehdas on valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen joukossa erinomainen esimerkki siitä, miten aikaisemmin täysin suljettu teollisuusalue on onnistuneesti avattu kaikkien kunnan asukkaiden käyttöön: eri-ikäiset rakennukset ja piha-aukiot on säilytetty ja muistin kantajana ne välittävät kävijälle alueen historiaa, vaikka käyttötarkoitus on muuttunut.

Voimassaolevassa asemakaavassa suojeltu Ruokala-rakennus on alueen rakennuksista erikoisasemassa,

- koska se rakennuksista ainoana ei ole tuotantorakennus, vaan on palvellut tehtaan työntekijöiden hyvinvointia ja sosiaalista elämää,
- koska se puurakenteisena ja alueen sisääntulon tuntumassa sijaitsevana liittyy tehdasympäristön kaupungin pienimittakaavaisempaan puutalo-alueeseen, ja
- koska se rakennuksista ainoana on tehty puusta.

Kulttuuriympäristöllä on vaikuttava roolinsa yhteisen muistin ylläpitäjänä, identiteetin pohjana ja hyvinvoinnin lähteenä sekä kaikkine muutoksineen yhteiskunnan vaiheiden kuvastajana. Ruokala saa suojeluvuoronsa siitä, että se on osa Lapuan Patruunatehtaan kokonaisuutta, ja Ruokalan ansiosta Patruunatehtaan kokonaisuuden historiallinen edustavuus on merkittävästi täydellisempi kuin ilman Ruokalaa.

Edellä esitetyistä seikoista ei vallitse erimielisyyttä, mutta siitä huolimatta asemakaavanmuutoksella halutaan poistaa Ruokalan suojelumerkintä. Muiden rakennusten suojelumerkinnät ovat kaavaluonnoksessa säilyneet.

Suojelun peruuttamiselle esitetut perustelut

Asemakaavaluonnoksen selostuksessa Ruokalan suojelun peruuttamistarvetta perustellaan kolmella seikalla:

- sillä että kaupunki ei löydä rakennukselle sopivaa käyttöä,
- sillä että rakennuksen kunnostaminen on haastavaa, koska se kaupungin käsityksen mukaan on lähes tai kokonaan korjauskelvoton, ja
- sillä että kunnostaminen vaatisi kaupungin käsityksen mukaan lähes kaikkien rakennusosien vaihtamisen, "jolloin rakennus olisi korjauksen jälkeen suurelta osin kopio alkuperäisestä ilman rakennushistoriallista autenttisuutta".

Asemakaavalla suojellun rakennuksen suojelumerkintää ei voida poistaa, ellei rakennuksen suojeluarvo ole hävinnyt. Tässä tapauksessa suojeluarvo ei ole hävinnyt, joten suojelumerkintää ei voi poistaa. Seuraavassa käymme läpi kaupungin suojelumerkinnän poistamiselle esittämät perustelut.

1) Rakennuksen uudesta käytöstä

Lainaus voimassa olevan asemakaavan asemakaavaselostuksesta: "Arvoisekseen kunnostettuna rakennus soveltuu hyvin esim. kulttuurikeskuksen kokonaisuuteen liittyviksi myymälä-, toimisto-, kokoontumis- ja miksei osin harraste-tiloiksikin." Näin siis vuonna 2009.

Kaavaluonnoksessa on purettavan Ruokalan itäpuolelle osoitettu rakennusala kaksikerroksiselle uudisrakennukselle ja liitteenä olevassa kaavoittajan pyrkiä ja vaihtoehtoja havainnollistavassa viitteesuunnitelmassa paikalle ehdotetaan siirrettäväksi Puukoulu Koulukadun varresta. Alueella on siis katsottu olevan tarvetta uusillekin tiloille.

Ruokalan soveltumattomuus uuteen käyttöön tarkoittaa ilmeisesti vain sitä, että käyttöä olisi, mutta kaupunki ei pidä korjaamista järkevänä. Järkevyyden puuttuminen puolestaan tarkoittanee sitä, että rakennuksen korjauskustannukset eivät omistajan mielestä ole sopivassa suhteessa uuteen käyttötarkoitukseen. Korjauskustannusten ja uuden käyttötarkoituksen epätyydyttävä suhde on hävittänyt omistajalta suojelumotivaation, mutta ei rakennukselta suojeluarvoa.

2) Kunnostamisen haastavuudesta

Kun suojelupäätös vuonna 2009 tehtiin, Ruokalan uskottiin olevan hirsirakennus. Myöhemmin havaittiin, että se onkin rankorakenteinen. Suojelun kannalta on kuitenkin merkityksetöntä, onko kysymys hirsi- vai rankorakenteesta. Korjaaminen on tietysti erilaista, kun rankorakenteessa kantavat, jäykistävät ja

eristävät elementit ovat erillisiä ja erilaisia, mutta hirsitalossa yhtä ja samaa, hirttä.

Rankorakenne pikemminkin lisää Ruokalan suojeluarvoa, sillä se oli 1920-luvulla varsin uudenaikainen rakennustapa. Rakennuksen suunnittelijalle Onni Tarjanteelle, joka siihen aikaan toimi Teknillisen korkeakoulun rakennusopin professorina ja rakennushallituksen pääjohtajana, uudenaikainen rankorakenne oli tietysti luonnollinen valinta. Vaikea häntä olisikin kuvitella kansanomaisen hirsirakennuksen suunnittelijaksi. Uusiin insinöörimenetelmiin hän oli perehtynyt jo opiskellessaan Saksassa.

Kosteutta tasaavilta ominaisuuksiltaan luonnonmateriaaleilla eristetty rankorakenne on hirsirakenteeseen verrattava. Ruokalan hyvä ryhti vielä vuosikymmeniä kestäneen laiminlyönnin jälkeen on tästä hyvä todiste. Ei tarvitse ihmetellä, että Ruokalaa on yleisesti pidetty hirsirakennuksena. Yhdistys pitääkin kaavaluonnoksen selostuksessa esitettyä käsitystä Ruokalan korjauskelvottomuudesta liioiteltuna. Jos rakennuksella on suojeluarvoa, ei huonokuntoisuus sitä hävitä. Esimerkiksi taidemuseoksi kunnostetussa Vanhan Paukun pintakäsittely- ja karkaisulaitoksessa suuri osa rakennusmateriaalista oli myrkyllisten raskasmetallijäämien takia korvattava uudella. Rakennuksella on edelleen suojelumerkintä myös puheena olevassa asemakaavaluonnoksessa.

3) Rakennushistoriallisen autenttisuuden häviämisestä

Radikaalistikin korjattu Ruokala olisi olennainen osa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä ja radikaalistikin korjattuna se kantaisi ja viestittäisi samoja arvoja kuin alkuperäinen, vaikka uusista rakanteista puuttuisikin käsin kosketeltavan historian tuntu. Korjattunakin Ruokala edustaisi edelleen yksinkertaista 20-luvun klassismia ja liittyy alueen historialliseen jatkumoon. Suojelluissa rakennuksissa on aina eri-ikäisiä rakenteita, milloin enemmän, milloin vähemmän. Näin on myös Lapuan Patruunatehtaan alueen suojeltujen rakennusten laita.

Kulttuuritoimintojen ytimessä, Vanhan Paukun Isossa Tehtaassa, ja taidemuseoksi kunnostetussa entisessä pintakäsittely- ja karkaisulaitoksessa uusia rakennusosia on erityisen paljon. Vanhan rakennuksen kunnostamisen yhteydessä joudutaan vaihtamaan monia rakennusosia, mutta rakennuksen suojeluarvo ei häviä, jos kunnostaminen tehdään alkuperäistä kunnioittaen. Puhe kopiosta ilman rakennushistoriallista autenttisuutta on hienolta ja uskottavalta kuulostava suojelufilosofinen veruke, jonka tehtävänä on esittää rakennuksen purkamiselle suojelunäkulmasta katsoen hyväksyttävä peruste ja peittää näkyvistä tämän asemakaavan muutoshankkeen perimmäinen syy, joka on suojelumotivaation puuttuminen.

9.11.2020

4

Motivaation puuttuminen on vanhaa perua. Se tuli julkiseksi 22.6.2000, kun Lapuan Sanomat kertoi, että kaupunginhallitus on päättänyt esittää valtuustolle Ruokalan purkamista. Kaksi kuukautta myöhemmin valtuusto päättikin, että "rakennus nro 3, ruokala-rakennus puretaan sen jälkeen kun purkamislupa on saatu".

Puukoulun siirtämisajatuksista

Yhdistys torjuu myös viitesuunnitelmassa esitetyn ajatuksen, että Puukoulu voitaisiin siirtää Koulukadun varresta Paukun alueelle täydentämään ja rajamaan Ruokalan purkamisen jälkeistä tyhjää tilaa. Yhdistys perustelee kantansa seuraavasti:

Puukoulun kulttuurihistoriallinen, paikallishistoriallinen ja kaupunkikuvallinen suojeluarvo on tiukasti sidoksissa rakennuksen sijaintiin. Siirilän koulukeskuksessa Puukoulu tekee näkyväksi lähes vuosisadan takaista sivistyshistoriaa ja kaupunkikuvassa se linjaa katunäkymää kohti Lapuan tärkeintä maamerkkiä, Tuomiokirkkoa. Jos rakennus siirrettäisiin muualle, koulukeskuksen ajallinen kerrostuneisuus ohenisi rajusti ja kaupunkikuva suuresti köyhtyisi. Rakennuksen suojeluarvo luonnollisesti menetettäisiin.

Etelä-Pohjanmaan maakuntakaavassa Puukoulu luetaan kuuluvaksi maakunnallisesti merkittävään Siirilän koulukeskukseen, mutta valtakunnallisesti merkittävän Lapuan Patruunatehtaan alueen kanssa Puukoululla ei ole koskaan ollut mitään tekemistä. Jos Puukoulu pystytettäisiin Patruunatehtaan alueelle, olisi tekoa pidettävä kaupunkikuvassa näkyvän paikallishistorian väärentämisenä ja loukkauksena Patruunatehtaan rakennushistoriallista autenttisuutta kohtaan.

Nykyisen sisääntulon elävöittämisestä

Vanhan Paukun sisääntulo on nykyisellään mahdollisimman autenttinen, sillä kävijöille käy heti selväksi, että he tulevat historiallisen teollisuuslaitoksen alueelle. Mitään tarvetta elävöittäväälle toriaukeamalle ei synnykään, kun Ruokala pysyy paikallaan ja kunnostetaan.

Lapulla 9. marraskuuta 2020

NURKKAKIVI R.Y.

Puheenjohtaja

Helena Teräväinen

tekniikan tohtori, arkkitehti, SAFA